

Reflektioita suomalaisesta maaseutupolitiikasta

Juha Kuisma 14.6. 2022 Kantrin Circle-vieraille

Olen asunut maaseudulla 59 vuotta, seurannut politiikkaa about 52 vuotta, pohdiskellut talonpoikaista taloutta noin 40 vuotta, ollut mukana maaseutupolitiikassa ja kylätoiminnassa noin 30 vuotta. Olen perehtynyt talonpoikaiskulttuuriin, ekohistoriaan ja ympäristöpolitiikkaan. Kysymys kuuluu, pystyykö näillä pohjilla reflektimaan englanniksi maaseutupolitiikan muuttuvaa sisältöä? – Ongelmana ei ole tuo reflektointi, vaan englanti...

Ensin pari vertailutietoa lähtökohdaksi. Suomi oli 1200-luvulle heimomaakunnista koostuva yksikkö, joka kävi kauppaa Itämeren etelärannan, Ruotsin ja Volga-joen latvojen suuntaan. Merkittävin rahan ansaintakeino oli vierastyölaisyyks: palvelu palkkasoturina Saksan pienissä ruhtinaskunnissa. Sen jälkeen Ruotsi valloitti Suomen alueen 600 vuodeksi. Tämä yhteinen historia varmisti, että kummallisesta suomen kielestä huolimatta alue yhtenäistyi ja meistä tuli pohjoismaa. Ekspansivisen Venäjän pyrkimys merten rannoille, johti siihen, että meistä tuli 112 vuoden ajaksi Venäjän alaisuuteen joutunut suuriruhtinaskunta. Asemamme vastasi silloista Puolaa. Olemme olleet itsenäisiä kohta 105 vuotta. Jos tästä suurten linjojen maaseutupolitiikasta voi jotain todeta, on toteamus se, että maaseutupolitiikka tuhannen vuoden aikajänteellä on puolustuspolitiikkaa. Ja toisin päin.

Vielä pari lukua taustaksi. Merkittävin ero Suomen ja Ruotsin yhteiskuntahistoriassa on se, että Ruotsissa on ollut suunnilleen 430 ruukkia ruukinkartanoineen, mutta Suomessa noin 15. Tämä selittää maiden erilaiset poliittiset voimasuhteet. Suhteessa Saksaan ero on siinä, että Saksan väestötiheys on noin 18 kertainen verrattuna Suomeen. Saksan maaseutu pystyy ylläpitämään erikoistuneita yrityksiä sekä pendelöivää tyväestöä eri tavalla kuin Suomen.

Suomen suurin ero muuhun Eurooppaan on se, että täällä on metsää **4 ha per henkilö**, kun taas Ruotsissa vastaava lukema on 2,7 ha, Itävallassa 0,5 ha, ranskassa 0,23 ha muissa läntisen Euroopan maissa vieläkin alhaisempi. Tilastollisesti Suomen maapinta-alasta 95 % on maaseutua. Olemme suurena puistona euraasialaisen havumetsävyöhykkeen läntisintä osaa, joka on asuttavissa Golf-virran ansiosta. Ilman Golf-virtaa olisimme Jakutian kaltainen kolkka maailmassa. Täytyy vielä mainita toinen merellisen seikka. Itämeren rantavaltiona olemme osa Eurooppaa, sen kehitystä ja sen arvoja. Meri ei erota, vaan yhdistää. Vaikka karttaa katsoen toisin luulisi, olemme Euroopan kannalta saari. Olemme kuitenkin kahden päivän merimatkan takana muusta Euroopasta. Asemamme on jossain Shetlannin ja Islannin välissä.

+ + +

Suomen itsenäistymiseen 1917 ja talvisotaan 1939-1940 liittyy agraarinen – ei niinkään ruraali – myytti itsenäisestä talonpojasta kansakunnan turvaajana, että suunnilleen 1980 –luvulle asti maaseutua yritettiin kehittää pelkästään agraarisesti s.o. maatalouden kautta. Maaseutu ja maatalous samaistettiin. Maaseudun teollista mista puolestaan toteutettiin aluepolitiikan keinoin. Vasta eurooppalainen maaseutuvuosi 1988 antoi ensin tekosyy ja sitten mahdollisuuden rakentaa ministeriöiden puitteissa tietoista maaseutupolitiikkaa. Se johti 1991 aloitettuun POMO –kauteen (Paikallisen omaehtoisuuden maaseutuohjelma), jossa kansallisissa puitteissa harjoiteltiin EU:n Leader-ohjelman kaltaista kehittämistä jo ennen kuin Suomesta tuli EU:n jäsen. Se oli vapaata harjoittelua.

Jossakin kohtaa tämän kansallisen ohjelman aikana tuli harkittavaksi, millä rakenteella Leader-ohjelmia lähdetään toteuttamaan. Kiehtovana mahdollisuutena oli, että Leader-ryhmät organisoitaisiin valtakunnallisen kylätoimintaliikkeen kautta. Kylätoimintaliike oli kuitenkin kehityksessään pari vuotta liian hidas. Sen maakunnallinen järjestäytymistaso ei ollut riittävän vahva. Näin Leader-ryhmät

kolmikantajäsenyyksineen polkaistiin kampikäynnistyksellä tyhjältä valtion paikallisviranomaisten epävirallisella tuella. Ratkaisu osoittautui onnistuneeksi, mutta kylätoimintaliike jäi tietyllä tapaa puolikasvuiseksi.

On kuitenkin second best suomalaisen erikoisuus, että kylätoimijat ja Leader-väki toimii samassa paikalliskehittäjien järjestössä, nimittäin Suomen Kylät ry:ssä. Tämä on ehdottoman hyvä ratkaisu.

Kuulun niihin suomalaisiin, joiden mielestä on lupa aforismiin: ”Asuminen on maaseudun tärkein elinkeino.” Puhdasverisille agraareille aforismi on vaikea. Se halutaan ymmärtää väärin. Sehän tarkoittaa, että maaseudun sosiaalista todellisuutta ja kehitysmahdollisuuksien kirjoa ylläpitävät ne ihmiset, jotka asuvat maalla olematta maanviljelijöitä. He kokevat maaseudun vetovoimatekijät niin vahvoiksi, että asuvat maalla, vaikka rationaaliset seikat puhuisivat kaupunkiin muuton puolesta. Kysymys on elämänhallinnasta, harrastuksista, luonnon kokemisesta, terveystieteistä jne. Näitä ”maaseudun muita asukkaita” on nykyään 90 prosenttia ja vain 10 prosenttia maaseudun työssä toimivasta väestöstä on maatalouden piirissä. Maaseudun kehittäminen tarkoittaa siis, että maalla pitää voida asua ja maalle pitää voida rakentaa uusia taloja ilman että kaavoittaja tai valtio puuttuu asiaan suppean rationaliteetin edustajana.

Korona –pandemia 2020-2021 ja Venäjän aloittama sota Ukrainassa 2022 käänsivät muuttovirtoja suurista kaupungeista kaupunkien läheiselle maaseudulle sekä syvemmälle maaseutuun. Tietotekniikan kehitys mahdollistaa onn eksemme hybridimuotoisen etätyön, mikä puolestaan on maalla asumisen välttämätön ehto. Saattaa olla, että suomalainen kesämökkikulttuuri (530 000 kesämökkiä ja majoituspaikkoja 3 miljoonalle) osoittautuu tämän käänteen ratkaisevaksi voimaksi. Tällaisen kehityksen edellytyksenä puolestaan on koko maan ja maaseudun kattava kuituverkko. Valitettavasti kaupalliset painostusryhmät ovat siinä määrin hidastaneet kuituverkon rakentamista, että Suomi on tuossa siassa tilastollisesti Moldovan tasolla. Tämä surullinen tosiasia. Tärkein maaseutupoliittinen ratkaisu oli siis rakentaa kattava kuituverkko. Iso alue ja pitkät etäisyydet tekevät sen kalliiksi. Kuituverkon kapasiteettia tarvitaan myös luonnonvarojen hoidon näkökulmasta: se on myös elinkeinopoliittikkaa.

Perinteiselle, talonpoikaiselle peltojen, metsien ja järvien maaseutukulttuurille on ominaista kestävän käytön periaate. Luonnon pääomaa ei tuhota. Tämä koskee myös akateemista tutkimusta. Suomalainen metsänhoito on 100 vuoden ajan kehitellyt muunnelmia metsien kestävästä käytöstä. Ilmastonmuutos ja luonnon monimuotoisuuden painotus on tuonut tähän ajatteluun uusia parametrejä. Olisi tärkeää, että kaikki maalla asuvat omaksuisivat tietoisesti ja harkitusti biodiversiteetin periaatteen, kauniin maan periaatteen, olemisen runsauden periaatteen. Olisi myös tärkeää, ettei maaseutua syyllistettäisi ilmastonmuutoksesta tai luontokadosta, vaan kaikki toimijat osaisivat vedota niihin psykologisiin seikkoihin, jotka saavat ihmisen tekemään luonnon kannalta oikeita valintoja. Itse olen viehätynyt ”alue-ekologisen yhteisön” ajatuksesta. Siinä ei puututa omistusoikeuksiin, vaan nobelisti Elinor Oströmin ajatusten hengessä hoidetaan asuinalueen monimuotoisuutta paikallisten asukkaiden tietämyksen ja yhdessä tekemien päätösten mukaan.

+ + +

Lopuksi vielä lyhyt pohdinta kiertotaloudesta. Olen havainnut, että monikaan kiertotaloudesta innostunut ei tunne entropian lakia. Kierrot oletetaan ikuisiksi, kuin ikiliikkujaksi. Todellisuudessa kierto on vain yksi ekosysteemin kolmesta suuresta toiminnosta. Muut ovat yhteyttäminen eli aurinkoenergian sitominen vihreisiin rakenteisiin sekä hajotus eli pieneliöstön lähinnä maassa ja maaperässä tekemä ravinteiden vapauttaminen eliöiden käyttöön. Kun nämä otetaan huomioon, tulee ajatusten puitteeksi maapallon elämää ylläpitävä systeemi. Aurinko on siinä keskeinen asia, eri kierto. Hiilen sidonnassa maaperästä tulee suuri hiilivaranto, ei –varasto. – ja se on sellaiseksi kehitettävä. Kaiken kaikkiaan puhumme tällöin biotaloudesta, bioottisesta taloudesta. Tässä tarvittaisiin lisää ekologista ajattelua.